

ABONEMENT

Pour un an D. 2
Edition spécial. 500 Ptrs.

ADRESSE:

“İdjtihad,” Constantinople

Téléph. St. 865

XXV ème ANNÉE

15 Septembre 1929

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMÎ, EDEBÎ, İKTİSADÎ

No. 281

ABONEMAN:

Seneliği [24 Nüsha] Türkiye
için 2 1/2, hariç için 2 D.

Ala kâğıdı 5 Liradır

IDAREHANESİ:

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève

Yirmi beşinci sene

15 Eylül 1929

Tevfik Fikret
ve
Psychanalyse Tetkikleri
Doktor A. İzzettin

1

Edebiyatımızda Tevfik Fikret kadar seciye ve ahlaki tenkitlere hedef olmuş bir diğer muharrire nadir tesadüf olunur.

Münekkedin ait olduğu zümrei içtimâiyeye göre bazan milliyetsiz bir dinsiz ve tehlikeli bir adam, bazan bir heykeli İsmet, temiz bir vatanperver telekki edilen Fikret her ne olursa olsun ölümündenberi aşikâr bir (prestîge) telkin etmektedir. Dakîk bir nazar bu muhtelif fikirlerin hissi menba'larından çıkan düşüncelerden ibaret olduğunu derhal meydana koyar. Fikretin zihniyet ve seciyesi hakkında ciddi bir fikir elde edebilmek için ilmin afakî usullerine dayanmak şarttır. Bunun için de tetkîkî bitaraf olması kifayet etmez. Aynı zamanda bir âzda cesarete luzum vardır. Ne demek istediğimizi makaleyi okuyanlar bitirdikten sonra biraz düşünürlerse anlarlar!

* *

Bir eser veya bir şahs hakkında serd edilen fikirler ne kadar karışık ve mütebayın ise o şahsın veya o eserin mahiyeti de o nisbette karışık ve mütebayın menbalardan çıkıyor demektir.

İşte «Shakespeare»in müteaddit eserleri başta Hamlet olmak üzere muhtelif görüşlere hedef olmuş ve hiç birisi diğerlerinden fazla hak kazanamamıştır. [1] Eserin mevzuunda-

[1] Jones Hamlet (Jour — 8 ameri. Psych 1913)

atom veznine tâbidir. Haricî tabakadaki elektronların rasaneti, dahilî tabakanınkinden daha az, binaanaleyh haricî elektronlar ziyadesile müteharriktir. Bu suretle diğer atomlar tarafından tesir edilen kuvvetler sayesinde çok kolaylıkla intizama gelirler. Kimyevî âlâka ve *tension superficielle, cohesion* tazyîkı da-

ki besatete rağmen eşhasın arzettiği hususiyetler bir taraftan, «Shakespeare»in hâyatı hususiyesine ait muğlak mesail diğer taraftan, münekkitleri elan işgal ediyorlar; mesela Hamlet piyesi Shekespearin pederinin vefatından biraz sonra yazılmıştır. Jones bunı (psychanalyse) de peder husumeti telekki edilen (Oedip Kompleks)ine haml ediyor. Aynı silsilei mantikiyeyi tâkip edersek eserin oynamasından biraz sonra Shekespearin bir oğlu dünyaya geldiğini ve *Hamnet* tesmiye edildiğini görüyoruz. İşte manidar bir hadise! Netice şu ki Hamlet, Shekespearin hayati tıflanesinde rol oynayan peder husumetinden doğmuş ve bu menbadan çıkan cereyanların gûna gûn ivicacaları altında tekevün etmiştir. Bu ivicacatı layikile idrak edememiş bulunmamız, piesin muhtelif tefsirlerine sebep oluyor. Freud aynı usule taban (Leonard de Vinci)nin âsarına nufuza çalışıyor. Çünkü Leonardın asarı da, hayatı da همان hiç hal edilmemiş muammalarla dolu. Bu asarın bir kısmında başka bir kompleks, yani bir mefhum, (psychanalysde) (Mader tesebbüti) fixation maternelle denilen hadise göze çarpıyor. Joconda'nın sehirkâr tebensümü, Leonari esir ederek eserden esere intikal ediyor; en mühim levhaların birinde iki kadın resmi bir birine karışıyor, sebebini Leonardın hayatında ararsak: Görüyoruz ki Leonard bir veledi na meşru idi, validesi pederile evlenememişti, bilâhere pederi kendi kufvi olan bir kadınla evlendi ise de izdivaç akını kaldığından, peder ilk zadei aşkını yeni haneî ızdıvaca götürmekde beis görmedi. Leonard uvey annesinin dairei sa-

hilî, «viscosité», *pouvoir ionisant*,... gibi birçok Physik hadiselerin menşe'leri işte bu kuvvetlerdir.

Atom merkezine en ziyade yakın olan derin tabakaların elektronları ise mevkilerini rasanetle muhafaza ederler...

Dr. Rasim Âli

mimiyetinde büyüdü, fakat ne kendi annesini unuttu nede uveî annesinin nevazışından sıyrılabilirdi. İşte tesebbüti maderi, (La Vierge ve Sainte Anne) namındaki levhadaki karışıklığı bu suretle izaha çalışıyor. Misaller çoktur, saymakla bitmez. Söylemek istediğimiz şey: her şüpheli vaka karşısında bir istifham işareti olabileceğini göstermekden ibarettir. Binaenaleyh Tevfik Fikretin hedef olduğu mubayin tenkitler karşısında kendi kendimize aynı suali sormakda pek haklıyız.

* *

I Seciye (Caractère).

T. Fikret, onu yakından tanıyanların söylediğine göre anud ve hodpesend idi. Fevkelade mağrur ve ciddi olan bu muharrir kendi fikrine muariz hiç bir fikri kabul etmez, acı ve zehirli bir istihza ile rakibini son derece hırpalamakdan hoşlanırdı. Onun bir fikrine itiraz cinayetlerin en büyüğü, onu yolundan çevirmek hataların en vahimi idi. Eğer Rıza Tevfikin bir sözünü zikir edersek «Fikret nuh der peygamber demezdi». Bunun yanında bulunan diğer muhim bir vasf da éléganlık idi.

Fikret en küçük rüzgârlardan nem kapar, hemen hiç afv etmezdi. Onun davetine beş dakika geç gitmek en ağır cezaya insanı kesbi istihkak ettirir... ev sahibinin somurtgan çehresine maruz bırakırdı. [1] İşte tamamen Ruhîyet (affectivité) sahasına matuf olan bu inhirafatı ruhiye ianesiyle Fikretin seciyesini anlamak kabildir.

Fikret zekâ cihetinden talili doğmuşdu, muhakemesi durüst, tarzı eda ve silsilei man-tikiyesi yolunda cevval ve parlakdı. Fikret kendi tabiatını az çok idrak etmiş gibi mütehallik olduğu hodbiniyi nezaket perdesi altında saklar, alinganlığını istihzasiyle örterdi. Bu hususda en güzel misal Rubâbi Şikeste nin başındaki «kimseden umiti feyz etmemdilenmem perr übal» misraile başla-

yan kıt'adır. Okumasını bilen bir göz için bütün Fikret o 4 satırın içindedir.

II Bunye (Constitution).

Fikret uzun boylu, geniş omuzlu adalı yüksek boyunlu, omuzları vücuduna nazaran geniş... çehresi armudi, nasiye vechin aleyhine fazla numa bulmuş yani (type cerebral) «dimağı tip» dedikleri vasıfda idi; hatta vefatında, Rıza Tevfik, merhumun geniş sadrini göstererek «İnsan yüz sene yaşar zaneder... halbuki işte ölüverdi...» demişdi.

Bütün bu evsafi cismaniye nazari dikkata alınırsa, Fikret, (Kretschmer) in Dysplastique dediği gurupdaki Athlétique nev'e mensubdur. Bunun ehemmiyeti biraz sonra anlaşılacaktır. İşte hülâsa edersek alingan, hodpesend, mağrur, mustehzi bir seciye gibi dört vasıf [1] ve displastique bir bünnyeye malik olan Fikret tababeti ruhiye noktai nazarıdan, bu bünnye ve seçiyenin istilzam ettiği şahsiyete «Personnalité»ye tamamen tevafuk eder: Fikret bütün manasiyle bir şizoid (Schizoide) dır.

* *

Tababeti aklıye bu alingan ve hotpesend, soğuk bünnyeleri son senelerin modası olan (Schizophrenique — Paranoide) inficari-itisafi, gurupda mutalea ediyor. Bu gurupun cismani şekli, Kretschmer e göre dysplastique ol-makdır. Bununda evsafını yokarıda gösterdim. İngilizlerin hakikaten tebaud (Withdrawal from reality) dedikleri haleti inficariyeye musab olan bu eşhas, kendi muhayyel dünyaları içinde, muhit ile temaslarını kısmen gaib ederek yasarlar. Arzularının ademi husulu, temayulatı ruhiyelerin içtimai kaidelere muariz bulunması bu eşhasın kendi üzerlerine kıvrılarak, tecerrüt etmesine sebep olur. Muhit onlara istedikleri gibi yaşamağa musaade etmediğinden onlar zevklerini bir «hayatı muhayyel» de tatmine çalışırlar. Muhit ve hayatı hakikiye ile temaslarını ne mıkdar kayp ederlerse o derece muhatablarını anlayamaz olurlar. (bitmedi)

[1] Rıza Tevfik Robert Kollege deki konferans 1330

[1] Beşinci arazi sonra göreceğiz.